

УДК 347.73

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.12.44>**Володимир Сосенко,***аспірант кафедри господарського та адміністративного права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН З УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ КОШТІВ

У статті проаналізовано сутність понять «ризик», «управління ризиком з позиції права», а також поняття «управління ризиками легалізації коштів та відносин, що з ними пов'язані» як предмету правового регулювання. Розкривається суть правового регулювання у сфері управління ризиками легалізації коштів (відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення) суб'єктами первинного фінансового моніторингу.

Досліджено правовідносини з управління ризиками легалізації, встановлено коло їх учасників та класифіковано норми, що їх регулюють, визначено роль права в управлінні ризиками легалізації, проведено аналіз правових норм та відносин, що піддаються регулюванню ними у сфері протидії легалізації коштів, здобутих злочинним шляхом. Проведено аналіз суті правового регулювання відносин з управління ризиками легалізації коштів через призму нормативної регламентації, а також локального та індивідуального регулювання.

Сформульовано висновок, що ризик легалізації коштів є небезпекою, ймовірним вчиненням дій з трансформації злочинних активів у легальний дохід, забезпечення грошовим капіталом для використання з метою здійснення терористичної діяльності та фінансування розповсюдження зброї масового знищення із залученням суб'єкта первинного фінансового моніторингу та за його волі, що мають негативний вплив на функціонування економіки, економічної та національної безпеки й держави й завдають матеріальні та нематеріальні збитки.

Запропоновано розглядати ризик легалізації коштів з позиції абстрактного явища та сформованого (конкретного) ризику, прийнятого суб'єктом первинного фінансового моніторингу. Управління ризиком легалізації коштів розглядається як вольова дія суб'єкта первинного фінансового моніторингу щодо сформованого (конкретного) ризику з метою його мінімізації. Саме така дія породжує відносини між суб'єктом первинного фінансового моніторингу, його клієнтами та іншими особами. Подано класифікацію норм права, що націлені на регулювання відносин з управління ризиками легалізації.

Визначено напрями, які стануть основою для подальших наукових досліджень з управління ризиками легалізації коштів суб'єктами первинного фінансового моніторингу як правової категорії.

Ключові слова: ризик, управління ризиком, ризик легалізації коштів, здобутих злочинним шляхом, управління ризиком легалізації, ризик-орієнтований підхід, правове регулювання, предмет правового регулювання, первинний фінансовий моніторинг.

Постановка проблеми. Управління ризиками у сфері протидії відмиванню коштів, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення є специфічною сферою правового регулювання. Рекомендаціями FATF (Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів) встановлений актуальний на сьогодні ризик-орієнтований підхід, який заснований на оцінці ризиків та реалізується на всіх рівнях системи фінансового моніторингу, зокрема і його першою ланкою – суб'єктами первинного фінансового моніторингу. Наслід-

ком впровадження ризик-орієнтованого підходу є якісна трансформація відносини між учасниками фінансових операцій, операцій з активами, суб'єктами первинного та державного фінансового моніторингу. Попри теоретичні дослідження в цій галузі, саме право виступає інструментом регулювання відносин з управління ризиком легалізації коштів та забезпечує регламентацію оцінки й мінімізації ризиків. Дослідження управління ризиками легалізації коштів з погляду правової теорії є актуальним, потребує структурування та поняттєвого впорядкування.

Питання ризикології у сфері протидії відмиванню коштів, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення становило предмет дослідження таких економістів, як О.М. Бережний, О.А. Вавдійчик, В.В. Вітлінський, О.О. Глущенко, С.В. Діденко. У правовій науці дослідження щодо управління ризиками здійснювали за галузями права, зокрема в галузі господарського та цивільного права, Д.І. Мейр, О.С. Іоффе, В.А. Ойгензіхт, А.П. Альгін, І.О. Покровський, В.І. Серебровський, а в галузі кримінального права М.С. Грінберг, В.І. Михайлов, Н.З. Кошаєв.

Водночас управління ризиками загалом та зокрема у сфері протидії відмивання коштів у правовій доктрині є малодослідженою категорією та перебуває в стані формування.

Мега статті – дослідження суспільних відносин з управління ризиками у сфері протидії відмиванню коштів, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення з погляду їх правового регулювання.

Виклад основного матеріалу. Використання понять «ризик», «управління ризиком» здійснюється у багатьох сферах суспільного життя, однак специфічне їх сприйняття та застосування притаманне сфері фінансового моніторингу – системі протидії відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, від якої залежить стан економічної та національної безпеки в цілому. Ризик легалізації коштів, здобутих злочинним шляхом, виступає як один із критичних ризиків при наданні послуг суб'єктами первинного фінансового моніторингу. У площині протидії відмиванню злочинних доходів дійсним є твердження, що чим більше встановлено обмежувальних правил, тим менша частка відмивання грошей [1], чим чіткіше нормативно-правове регулювання відносин з управління ризиками, тим дієвішою є система їх мінімізації, чим більше розвинена теоретична база, тим краще підґрунтя для нормотворення.

Сьогодні у теорії права сформовано базу знань щодо понять правового регулювання та предмета правового регулювання, однак до кінця не сформованими лишаються підходи до розуміння ризику та управління ризиками як правових явищ, не зроблено єдиного їх визначення та оформлення. Унаслідок цього несформованою залишається також теоретична база правового розуміння ризику легалізації коштів та управління ним.

Правове регулювання визначається як впорядкування поведінки учасників суспільних відносин за допомогою спеціальних юридичних засобів і способів [2, с. 95]; цілеспрямований результативний вплив права на конкретні суспільні відносини з метою їх впорядкування та вдосконалення за допомогою виключно правових засобів [3, с. 256]; здійснюваний за допомогою всієї сукупності правових засобів соціально необхідний процес упорядкування суспільних відносин, що потребують правового гарантування [4, с. 237]. Тобто правове регулювання є базовою категорією у загальній теорії права, що, узагальнюючи, можна визначити як елемент правового впливу держави на суспільні відносини за допомогою правових засобів з метою упорядкування, охорони та їх розвитку. Під предметом правового регулювання в правовій науці розуміють суспільні відносини, що регулюються нормами права, спеціально створеними для цього відповідними суб'єктами. Водночас аналіз наукової літератури свідчить про існування й інших думок щодо цієї правової категорії, які не суперечать її суті, а лише доповнюють її сприйняття та усвідомлення. Зокрема, до предметів правового регулювання відносять суспільні відносини, що добре піддаються правовому регулюванню, чутливо реагують на зміни в нормуванні, але все ж таки можуть існувати поза правовим регулюванням, такі, що ініціюються правом і здатні існувати лише в рамках правових норм [5, с. 277]; відносини, що потребують і піддаються юридичній регламентації [6, с. 291], такі, що потребують нормативно-організаційного впливу і можуть піддаватися юридичному регулюванню [7, с. 72]; відносини, що мають потребу у регулюванні правом [8, с. 259]; суспільні відносини, що потребують урегулювання саме нормами права, а не іншими соціальними нормами [3, с. 256]; відносини, що можуть «відзиватися» на нормативне регулювання [5, с. 280]; відносини, які об'єктивно потребують саме юридичного, тобто уніфікованого впливу на них з боку держави; відносини різного змісту, в юридичному регулюванні яких суспільство і держава безпосередньо зацікавлені [9, с. 115], суспільні відносини, упорядкування яких можливе і водночас доречне саме за допомогою юридичних засобів і способів, адже право є універсальним соціальним регулятором, проте не єдиним і не всеохопним [2, с. 97].

Що стосується розуміння категорій «ризик», «управління ризиками», то правова наука формує їх визначення та структурує їх зміст залежно від галузі права або конкретних правовідносин. Ризик розглядається як

вірогідне настання подій, що пов'язані з прийняттям правового рішення, яке може потягнути за собою шкідливі наслідки в сфері правового регулювання суспільних відносин [10, с. 38]; притаманна людській діяльності об'єктивно існуюча і в певних межах здатна до оцінки та вольового регулювання ймовірність понесення суб'єктами правовідносин негативних наслідків через настання несприятливих подій, закономірно пов'язаних із різноманітними передумовами (факторами ризику) [11, с. 15]; суб'єктивна категорія, яка існує паралельно з виною, але може існувати і спільно з нею як психічне ставлення суб'єктів до результату власних дій або дій інших осіб, а також результату об'єктивно випадкових або випадково неможливих дій (подій), що виражені в усвідомленому допущенні негативних, в тому числі невідшкодовуваних майнових наслідків [12, с. 77]; можливість появи негативних і позитивних подій, які можуть вплинути на досягнення поставленої мети і вимірюються з погляду наслідків і ймовірностей [13].

Водночас науковцями пропонується виділяти три підходи щодо сутності ризику, його змісту та розподілу негативних наслідків, а саме: 1) сприйняття ризику як елемента об'єктивної дійсності; 2) розуміння ризику як особливого психічного процесу, результатом якого стає вибір певного варіанта поведінки; 3) поєднання елементів та характеристик ризику, притаманних першим двом підходам [14]. Також вченими досліджено, що визначення «ризик» і зміст цього інституту має три напрями умовного поділу: ризик як небезпека, ризик як дія в стані небезпеки, ризик як специфічне суб'єктивно психологічне явище, що характеризує складність вибору в ситуації, що альтернативно розвивається [15, с. 14, 15]. Загалом визначення ризику, що існують в правовій науці, важко визнати універсальними, оскільки базуються вони на специфіці галузі права, в якій вони застосовуються.

У сфері протидії відмиванню коштів, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення на законодавчому рівні під ризиками розуміють небезпеку (загрозу, уразливі місця) для суб'єктів первинного фінансового моніторингу бути використаними з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму або фінансування розповсюдження зброї масового знищення під час надання ними послуг відповідно до характеру їх діяльності [16]. Тобто ризик на сьогодні прирівняний до небезпеки, що є виправданим з огляду на те, що суб'єкт первинного фінансового моніторингу виступає елементом, що може бути

використаний або використовується у ланцюгу легалізації коштів, здобутих злочинним шляхом. Економічна література визначає, що поняття «ризик легалізації» є досить широким за своєю суттю і може відображатись у різних позиціях діяльності банку та виконанні ним функції суб'єкта фінансового моніторингу з урахуванням наявних і потенційних ризиків [17, с. 166].

Однак, на думку автора, визначенню ризику легалізації коштів притаманний більш ширший, структурованіший зміст, ніж це встановлено законом. Так, ризик легалізації включає в себе: 1) небезпеку використання суб'єкта з метою легалізації (ймовірні дії з трансформації злочинних активів у легальний дохід); 2) прийняття правового рішення (вольову залученість у сферу з ймовірними негативними наслідками); 3) ймовірну шкоду (негативний вплив на функціонування економіки та економічну безпеку); 4) ймовірні збитки (матеріальну відповідальність). Ризик легалізації коштів можна розділити на абстрактний (гіпотетична можливість, ймовірність, що не залежить від волі суб'єкта первинного фінансового моніторингу) та сформований, конкретний (можливість, ймовірність, що присутня в діях, взаємовідносинах учасників операцій з активами, які легалізуються, що дозволені до проведення рішенням суб'єкта первинного фінансового моніторингу). Абстрактний ризик легалізації є природною дійсністю, що сформована сутністю загальних відносин надання послуг у фінансовій сфері, сфері операцій з активами, в той час як сформований (конкретний) є дійсним після прийняття усвідомленого рішення про його прийняття. Управлінню піддається саме сформований (конкретний) ризик. При цьому суб'єкт первинного фінансового моніторингу піддається абстрактному ризику легалізації на рівні з іншими суб'єктами первинного моніторингу, однак самостійно приймає (бере на себе) сформований (конкретний) ризик.

Що стосується управління ризиками у сфері фінансового моніторингу, то законодавець на сьогодні визначив його як заходи, які здійснюються суб'єктами первинного фінансового моніторингу, із створення та забезпечення функціонування системи управління ризиками. Це передбачає визначення (виявлення), оцінку (вимірювання), моніторинг, контроль ризиків з метою їх зменшення [16]. Регулятором встановлено для суб'єктів первинного фінансового моніторингу – банків – ризик-орієнтований підхід – визначену банком систему з управління ризиками легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму та вжиття

ним відповідних заходів у спосіб та обсяги, які забезпечують ефективну мінімізацію таких ризиків залежно від їх рівня [18]. Це узгоджується й відповідає такій Рекомендації FATF: «Фінансові установи та визначені нефінансові установи і професії повинні також визначати, оцінювати та вживати ефективних заходів щодо зниження ризиків, пов'язаних з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму» [19], яка покладає на суб'єкти первинного фінансового моніторингу обов'язок використання ризик-орієнтованого підходу. Згідно з положеннями «Посібника з питань підходу, заснованого на оцінці ризику, в боротьбі з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму» (FATF) процес управління ризиком при здійсненні фінансового моніторингу повинен включати три основні етапи, які повинні поділятися на такі окремі складники: визнання фінансовою установою існування ризику; застосування оцінки ризиків; розроблення стратегій для управління та зменшення ідентифікованих ризиків [20].

Отже, управління ризиком легалізації можна розглядати як вольову дію суб'єкта первинного фінансового моніторингу щодо сформованого (конкретного ризику) з метою його мінімізації. Така вольова дія породжує відносини між суб'єктом первинного фінансового моніторингу, його клієнтами та іншими особами, які піддаються регулюванню. Управління ризиками легалізації здійснюється з урахуванням результатів ідентифікації, верифікації та вивчення клієнта, послуг, що надаються клієнту, аналізу операцій, проведених ним, та їх відповідності фінансовому стану і змісту діяльності клієнта [16]. Такі результати отримуються через відносини з клієнтом та іншими особами. Наприклад, результатом ідентифікації є встановлення особи шляхом отримання ідентифікаційних даних, для чого суб'єкт первинного фінансового моніторингу запитує документи та інформацію у клієнта, а клієнт надає запитуване. У разі недостатності інформації суб'єкт наділений правом запитати інформацію у державних органів (відносини такі: суб'єкт первинного фінансового моніторингу – клієнт, суб'єкт первинного фінансового моніторингу – клієнт – державний орган). Результатом вивчення клієнта є оцінка фінансового стану клієнта, що можлива за результатами аналізу запитуваної у клієнта фінансової звітності, інформації про доходи та джерела походження коштів, що він надає, отримання інформації з відкритих джерел (відносини такі: суб'єкт первинного фінансового моніторингу – клієнт, суб'єкт первинного фінан-

сового моніторингу – клієнт – відкрите джерело інформації).

Особливістю відносин у сфері протидії легалізації коштів є їх переважне виникнення відповідно до правових приписів. З огляду на згаданий зміст визначення управління ризику можна виокремити такі відносини, що мають своїх учасників та піддаються регулюванню: 1) відносини з виявлення, встановлення та визнання ризику; 2) відносини з оцінки (вимірювання) ризиків; 3) відносини моніторингу та контролю за встановленими ризиками відповідного рівня.

Учасниками відносин з управління ризиками легалізації виступають суб'єкти первинного фінансового моніторингу, особи, що користуються їх послугами, треті особи – учасники фінансової операції клієнта (контрагенти клієнта), треті особи – учасники операцій з активами (набувач або відчужувач), треті особи, що не є прямими учасниками відносин з управління ризиками легалізації. Отже, за суб'єктним складом такі відносини можуть бути двосторонніми, тресторонніми та багатосторонніми. Також відносини з управління ризиком легалізації можна класифікувати за встановленим рівнем ризику, тобто з управління низьким ризиком, з управління середнім ризиком, з управління високим ризиком, з управління неприйнятно високим ризиком. Слід зазначити, що відносини з управління неприйнятно високим ризиком націлені виключно на виявлення та його оцінку з метою уникнення його прийняття суб'єктом первинного моніторингу.

Якщо розглядати питання правового регулювання відносин з управління ризиками через призму класичного розуміння про те, що в системі правового регулювання можна виділити три частини – нормативну регламентацію, локальне та індивідуальне регулювання [21, с. 69], то регулювання управління ризиками у сфері протидії легалізації коштів виглядатиме так. Нормативна регламентація здійснюється шляхом встановлення загальних правових норм з управління ризиками, локальне регулювання – шляхом встановлення суб'єктами первинного фінансового моніторингу відповідних норм у вигляді внутрішніх документів з питань управління ризиками, індивідуальне регулювання – шляхом прийняття відповідних рішень з управління ризиками (базується на нормах, встановлених державною та самим суб'єктом).

Загалом правові норми, націлені на регулювання відносин з управління ризиком легалізації, умовно можна розподілити за характером їх впливу: 1) норми

прямого впливу – ті, що прямо стосуються всіх учасників та націлені на регулювання відносин між ними (до них можна віднести норми Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» та внутрішні документи суб'єктів первинного фінансового моніторингу; 2) норми дотичного впливу – ті, що прямо не націлені на регулювання таких відносин, але впливають на стан встановлення, оцінки, мінімізації ризику через регулювання інших відносин суб'єктів господарювання, регуляторів тощо (норми Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» тощо).

Як приклад регулювання норм прямого та дотичного впливу можна привести те, що відповідно до статті 6 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний здійснювати додаткові заходи стосовно національних, іноземних публічних діячів та діячів, що виконують політичні функції в міжнародних організаціях, їх близьких осіб або пов'язаних з ними осіб, тобто виявляти, чи є вони кінцевими бенефіціарними власниками (контролерами) або керівниками юридичних осіб [16]. Ця норма встановлює обов'язок суб'єкта первинного фінансового моніторингу з метою забезпечення управління високим ризиком клієнта. Реалізація цієї норми можлива завдяки нормам, які прямо не покликані регулювати відносини з управління ризиками (ст. 641 Господарського кодексу України, де визначено, що підприємства, крім державних та комунальних підприємств, зобов'язані встановлювати свого кінцевого бенефіціарного власника (контролера), регулярно оновлювати і зберігати інформацію про нього та надавати її державному реєстратору у випадках та в обсязі, передбачених законом [22]; ст. 7 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», де визначено, що програмне забезпечення Єдиного державного реєстру повинно забезпечувати пошук взаємозв'язків між юридичними особами та їхніми засновниками (учасниками), кінцевими бенефіціарними власниками (контролерами), у тому числі кінцевими бенефіціарними власни-

ками (контролерами) засновника, керівниками юридичних осіб, візуалізацію всіх прямих та непрямих зв'язків; ст.9 цього ж Закону, де гарантовано, що в Єдиному державному реєстрі містяться відомості про юридичну особу, зокрема й інформація про кінцевого бенефіціарного власника (контролера) юридичної особи [23]). Встановлення керівників юридичної особи можливе завдяки ст. 88 Цивільного кодексу України, де зазначено таке: «У статуті товариства вказуються <...> органи управління товариством, їх компетенція, порядок прийняття ними рішень, <...>» [24], та ст. 57 Господарського кодексу України, де вказано таке: «В установчих документах повинні бути зазначені <...> склад і компетенція його органів управління <...>» [22] (в частині назви посад керівників), а також ст. 9 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», відповідно до якої в Єдиному державному реєстрі містяться відомості про керівника юридичної особи та про інших осіб (за наявності), які можуть вчиняти дії від імені юридичної особи, прізвище, ім'я, по батькові, дату народження, реєстраційний номер облікової картки платника податків або серію та номер паспорта (для фізичних осіб, які мають відмітку в паспорті про право здійснювати платежі за серією та номером паспорта), дані про наявність обмежень щодо представництва юридичної особи, відомості про членів керівних органів (прізвище, ім'я, по батькові, дату народження, посаду, контактний номер телефону) (в частині персональних даних) [23]. Наявність норм, що регулюють відносини реєстрації суб'єктів господарювання, надає можливість суб'єкту первинного фінансового моніторингу реалізувати свій обов'язок у відносинах з управління ризиками легалізації.

Значну роль в регулюванні відносин з управління ризиками легалізації нарівні з нормативно-правовими актами держави відіграють локальні нормативні акти – внутрішні документи з питань фінансового моніторингу відповідного первинного суб'єкта. При цьому законодавець ініціює їх створення та функціонування, зобов'язуючи суб'єктів первинного фінансового моніторингу до їх розробки, прийняття та підтримання в актуальному стані. Таким чином, локальний нормативний акт у сфері управління ризиками легалізації набуває значної ролі як джерело права (оскільки містить його ознаки). Внутрішніми документами суб'єкта первинного фінансового моніторингу врегульовуються випадки проведення оцінки ризику клієнтів, порядок виявлення клієнтів з високим

ризиком [16], заходи для попередження, обмеження та/або зниження до прийняттого рівня ризиків легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму, чітка послідовність дій певного процесу із зазначенням способів, форм, строків (термінів) ужиття працівниками банку дій, порядок здійснення аналізу фінансових операцій, визначення (виявлення) та здійснення оцінки/переоцінки ризиків легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму, моніторинг ризиків клієнтів, контроль за ризиками легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму [18] тощо.

Окремо діє індивідуальне регулювання відносин з управління ризиками легалізації суб'єкта первинного фінансового моніторингу, що проявляється як в прийнятті конкретного рішення щодо потенційно ризикової або підозрілої операції, так і загалом щодо рішення про встановлення ділових відносин з клієнтами високого ризику. Прикладом індивідуального регулювання може бути дозвіл керівника суб'єкта на встановлення ділових відносин з клієнтом, що має високий ризик (національний публічний діяч чи особа, пов'язана з ним). При цьому за певних обставин індивідуальне регулювання може бути прирівняне до усвідомлення та прийняття відповідного ризику суб'єктом первинного фінансового моніторингу, що потребує додаткового дослідження. Роль індивідуального регулювання у вигляді прийняття відповідного рішення впливає з аналізу низки норм закону, за якими суб'єкт первинного фінансового моніторингу має право відмовитися від встановлення (підтримання) ділових відносин (у тому числі шляхом розрвання ділових відносин) або проведення фінансової операції у разі встановлення клієнту неприйнятно високого ризику згідно з результатами оцінки чи переоцінки ризику [16]. Так, саме рішення щодо того, скористатися правом чи ні, суб'єкта первинного фінансового моніторингу надано значущої регуляторної дії у відносинах з управління ризиком легалізації. Залишено на розсуд відповідного суб'єкта як прийняття відповідного рівня ризику, так і регулювання відносин з його управлінням. Тут і міститься певна суперечність, адже неприйнятно високий ризик не може бути прийнятий суб'єктом первинного фінансового моніторингу [16]. З огляду на це окремого дослідження потребує використання права на ризик суб'єктами первинного фінансового моніторингу в повному його розумінні, що є притаманним для звичайних суб'єктів господарювання, однак для суб'єктів первинного фінансового моніторингу зводиться до правомочної без-

діяльності у вигляді відмови від ризику на відміну від правомочної дії – спроби (експерименту), що є природною при здійсненні підприємницької діяльності суб'єктами господарювання. З огляду на специфіку відносин з протидії легалізації коштів та негативні наслідки, які зводяться не лише до понесення певних втрат суб'єктом первинного фінансового моніторингу через покарання, а в цілому порушують економічну безпеку, відносини з управління ризиками легалізації фактично позбавлені позитивного потенціалу ризику, який притаманний звичайній господарській діяльності.

Висновки

Ризик легалізації коштів є небезпекою, пов'язаною з ймовірним вчиненням дій з трансформації злочинних активів у легальний дохід, з забезпечення грошовим капіталом для використання з метою здійснення терористичної діяльності та фінансування розповсюдження зброї масового знищення із залученням суб'єкта первинного фінансового моніторингу та за його волі, що мають негативний вплив на функціонування економіки, економічної та національної безпеки та держави і завдають матеріальні та нематеріальні збитки.

Управління ризиком легалізації можна розглядати як вольову дію суб'єкта первинного фінансового моніторингу щодо сформованого (конкретного) ризику з метою його мінімізації. Така вольова дія породжує відносини між суб'єктом первинного фінансового моніторингу, його клієнтами та іншими особами, які піддаються регулюванню.

Правовому регулюванню піддаються відносини з управління ризиком легалізації коштів, що виникають в процесі виявлення, встановлення та визнання такого ризику, його оцінки (вимірювання), моніторингу та контролю його рівня. Таке регулювання характеризується значною роллю локальних нормативних актів та індивідуального регулювання.

Предметами правового регулювання відносин з управління ризиком легалізації є суспільні відносини, що виникають між учасниками – суб'єктами первинного фінансового моніторингу, особами, що користуються їх послугами, третіми особами – учасниками фінансової операції клієнта (контрагенти клієнта), третіми особами – учасниками операцій з активами (набувач або відчужувач), іншими третіми особами, з метою зменшення ризику легалізації коштів. Це досягається шляхом вжиття відповідних заходів, які породжують взаємні права та обов'язки.

Потребує подальшого дослідження сфера управління ризиками легалізації коштів

через призму ризик-орієнтованого підходу в напрямі формалізації заходів з управління ризиком у внутрішніх документах суб'єктів первинного фінансового моніторингу як локальних джерел правового регулювання.

Список використаних джерел:

1. Patrycja Chodnicka. Pranie pieniędzy Regulacje i ryzyko sektora bankowego. Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego. Warszawa, 2015. 415 с. URL: http://www.wz.uw.edu.pl/portaleFiles/6133-wydawnictwo-/Pranie_pieni%C4%99dzy-Chodnicka_kor1.pdf (дата звернення: 27.11.2019).
2. Загальна теорія права: підручник / за ред. М.І. Козюбри. Київ: Ваіте, 2015. 392 с. URL: <https://www.osce.org/uk/ukraine/283756?download=true> (дата звернення: 27.11.2019).
3. Теорія держави та права: навч. посіб. / Є.В. Білозьоров та ін.; за заг. ред. С.Д. Гусарева, О.Д. Тихомирова. Київ: НАВС, Освіта України, 2017. 320 с. URL: https://www.naiu.kiev.ua/files/kafedru/tdp/navch_pos_tdp.pdf (дата звернення: 27.11.2019).
4. Теорія держави і права: навч. посіб. для підгот. фахівців з інформ. безпеки / О.О. Тихомиров та ін.; за заг. ред. Л.М. Стрельбицької. Київ: Кондор-Видавництво, 2016. 332 с. URL: https://tihomaw-law.at.ua/teoria_dergavy_i_prava_tihoma_2016.pdf (дата звернення: 27.11.2019).
5. Сорокина Ю.В. Актуальные проблемы теории и философии права: курс лекций. Москва: Норма ИНФРА-М, 2013. 304 с.
6. Теорія держави і права: підруч. / С.Л. Лисенков та ін.; за ред. С.Л. Лисенкова. Київ: Юрінком Інтер, 2005. 448 с.
7. Мельник О.М. Правове регулювання та шляхи підвищення його ефективності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2004. 208 с.
8. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Київ: Алерта, 2013. 224 с.
9. Сорокин В.Д. Правовое регулирование: предмет и метод: учеб. пособ. / под ред. И.Ф. Покровского. Санкт-Петербург: Ин-т морского права, 2000. 217 с.
10. Новіков В.В. Теоретико-правові аспекти ризиків у праві. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2015 № 13 том 1. С. 36–39 URL: http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc13/part_1/10.pdf (дата звернення: 27.11.2019).
11. Крючков Р.А. Риск в праве: генезис, понятие и управление: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Нижний Новгород, 2011. 27 с. URL: <https://www.disscat.com/content/risk-v-prave-genezis-ponyatie-i-upravlenie/read> (дата звернення: 27.11.2019).
12. В.А. Ойгензихт. Проблема риска в гражданском праве (часть общая). Душанбе: Издательство «Ирфон», 1972. 225 с.
13. Aleksandra Nadolska. System zarządzana ryzykiem. Koło Naukowe Prawa Finansowego Uniwersytetu Gdańskiego. 2012 URL: <http://knpf.ug.edu.pl/wp-content/publikacje/Aleksandra.pdf> (дата звернення: 27.11.2019).
14. Великанова М.М. Становлення категорії ризику у правовій доктрині. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 2. С. 24–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkur_2017_2_6 (дата звернення: 27.11.2019).
15. Арямов А.А. Общая теория риска (юридический, экономический и психологический анализ): монография. Москва: Российская академия правосудия, 2009. 172 с.
16. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1702-VII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18> (дата звернення: 27.11.2019).
17. Антилегалізаційний фінансовий моніторинг: ризик-орієнтований підхід: монографія / О.О. Глущенко та ін.; за заг. ред. Р.А. Слав'юка. Київ: УБС НБУ, 2014. 386 с. URL: https://finmonitoring.in.ua/wp-content/uploads/2016/06/afm_risk-oriented.pdf (дата звернення: 27.11.2019).
18. Положення про здійснення банками фінансового моніторингу: Постанова Національного банку України від 26 червня 2015 р. № 417 / Національний банк України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0417500-15> (дата звернення: 27.11.2019).
19. Міжнародні стандарти боротьби з відмивання коштів, фінансуванню тероризму і розповсюдженням зброї масового знищення: Рекомендації FATF. URL: http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2018/20181017/BOOK.pdf (дата звернення: 27.11.2019).
20. Guidance on the risk – based approach to combating money laundering and terrorist financing. High level principles and procedures / FATF/OEC. 2007 URL: www.fatf-gafi.org (дата звернення: 27.11.2019).
21. Исаков В.Б. Юридические факты в советском праве. Москва, 1984. 144 с.
22. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15> (дата звернення: 27.11.2019).
23. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15 травня 2003 р. № 755-IV / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15> (дата звернення: 27.11.2019).

The article analyzes the essence of the concepts of risk, risk management from the standpoint of law; the concept of managing the risks of money laundering and the related relationships as a subject of regulation; the essence of legal regulation in the field of risk management of money laundering (laundering of proceeds of crime, terrorist financing and financing of the proliferation of weapons of mass destruction) by the entities of initial financial monitoring.

The legal relations concerning the management of the risks of money laundering are investigated, the circle of their participants is determined and the rules that regulate them are classified, the role of law in managing the risks of money laundering is determined, the legal norms are defined and relations are analyzed. The essence of legal regulation of relations on risk management of money laundering through the prism of normative regulation, local and individual regulation is analyzed.

The conclusion is drawn that the risk of money laundering is a danger, probability to take actions on transformation of criminal assets into legal income, provision of money capital for use for the purpose of terrorist activity and financing of proliferation of weapons of mass destruction, with involvement of the subject of initial financial monitoring which have a negative impact on the functioning of the economy, economic and national security and the state and cause material and non-material damage.

It is proposed to consider the risk of money laundering in terms of the abstract phenomenon and the generated (specific) risk accepted by the subject of the initial financial monitoring. Management of money laundering risk is regarded as the willful action of the initial financial monitoring entity to the generated (specific) risk in order to minimize it, and such action creates relations between the initial financial monitoring entity, its clients and other persons. The classification of the norms of the law aimed at regulating relations on risk management of money laundering is presented.

The directions that will be the basis for further scientific research on managing the risk of money laundering by entities of initial financial monitoring as a legal category are identified.

Key words: risk, risk management, money laundering risk, money laundering risk management, risk-oriented approach, legal regulation, subject of legal regulation, initial financial monitoring.